

## SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE TEKNOLOJİ ENTEGRASYONU

Araş. Gör. Mahmut Taş  
Süleyman Demirel Üniversitesi  
Eğitim Fakültesi  
[mahmuttas.sdu.edu.tr](mailto:mahmuttas.sdu.edu.tr)

Araş. Gör. İsmail Düz  
Süleyman Demirel Üniversitesi  
Eğitim Fakültesi  
[ismailduz@sdu.edu.tr](mailto:ismailduz@sdu.edu.tr)

### Özet

Mevcut öğretim programlarının ve öğretim süreçlerinin teknoloji desteği ile zenginleştirilmesi son yıllarda artarak devam etmektedir. Bu kapsamda eğitim ve öğretim sürecinde karşılaşılan problemlere çözüm üretilmesi konusundaki teknolojiden ne düzeyde yararlanılabileceğine ilişkin araştırmalar da giderek artmaktadır. Bu bilgiler ışığında, bu çalışmanın amacı Sosyal Bilgiler Öğretimi alanında teknoloji entegrasyonu konusunda yapılan çalışmaları ele almaktır. Sosyal Bilgiler Öğretiminin teknoloji ile desteklendiği durumlar ve sürece ilişkin bulgular nelerdir? Bu çalışma kapsamında bu soruya yanıt aramak için, nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden “doküman incelemesi yöntemi” kullanılmıştır. Konuya ilişkin 2010-2015 yılları arasında yayınlanmış ulusal makaleler TR Dizin altında bulunan “Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı Dergi Listesi” içerisinde “Sosyal Bilgiler” ve “Teknoloji” anahtar kelimeleri kullanılarak taranmış, amaca uygun olan makaleler seçilerek önceden belirlenen ölçütlere göre analiz edilmiştir. Bu makalede, bu analiz sonuçları sunulmakta ve ileriye yönelik araştırma önerilerine yer verilmektedir.

**Anahtar Sözcükler:** Teknoloji, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Yapılandırmacı yaklaşım.

## TECHNOLOGY INTEGRATION INTO SOCIAL STUDIES TEACHING

### Abstract

Enriching the existing curricula and teaching process with the technology support has increasingly gained momentum in recent years. In this regard, studies on to what extent technology is utilized to generate solutions to the problems encountered in the learning and teaching process have gradually escalated. In the light of this information, this research aims to examine the studies conducted in the area of technology integration into Social studies. What are the cases in which teaching Social studies is supported by technology and what are the findings concerning this process? Within the scope of this study, one of the qualitative research data collection methods “document review” is used to search for an answer to this question. The relevant national articles published between the years 2010-2015 are reviewed using key words “social studies” and “technology” in “Social and Human Sciences Database Journal List” indexed in TR. Afterwards, selected articles in accordance with the study are analyzed according to predetermined criteria. In this study, analysis results are presented and recommendations are provided for the future studies.

**Keywords:** Technology, Social studies teaching, Constructivist approach.

### GİRİŞ

#### Teknoloji

Eğitim ve teknolojinin hızlı bir şekilde geliştiği günümüzde bu iki kavramın da önemi gittikçe artmaktadır. Günümüzde eğitim ve öğretim açısından eğitimcilerin ve kurumlarında bu alanda ortaya çıkacak olan yenilikleri takip etmesi ise yadsınamaz bir gerçekliktir. Her geçen gün teknoloji insan hayatını kolaylaştırma adına farklı

yeniliklerle karşımıza çıkmaktadır. Teknoloji, Latince’de Texere olarak ifade edilmektedir (Kaya: 2006:24). Bu kavram Latince haliyle çoğu kişilerin düşündüğü gibi araç ve gereçlerin ya da makinelerin kullanımı anlamına gelmemektedir(Kaya: 2006:24). Bir başka deyişle teknoloji, bilimsel bilgiyi kullanan uygulamalı sanat anlamına da gelmektedir. Bu noktadan hareketle teknoloji kavramına baktığımızda birçok eğitimci tarafından farklı özellikleri dikkate alınarak tanımlanmıştır. Hoban’a göre baktığımızda teknoloji yönetim, süreç, düşünceler, makine ve insan organizasyonlarının birbirine bağlı olduğu karmaşık bir yapıdır (Akt: İşman, 2011). Bu açıklamaya baktığımızda, teknolojinin ortaya çıkışı ve bugün teknolojiye bu kadar ihtiyaç duyulmasının sebebi gelişen değişen koşullara insanların ayak uydurma çabalarının etkili olduğu vurgulanmaktadır. Kısacası teknoloji kendiliğinden ortaya çıkan bir durum değil, insanoğlunun etki ettiği ve ihtiyaçlarına paralel ortaya çıkan bir süreçtir (İşman, 2011). Teknoloji, somut ve deneysel anlamda temel olarak teknik yönden yeterli küçük bir grubun örgütlü bir hiyerarşi yardımıyla bütünün geri kalanı (insanlar, olaylar, makineler vb.) üzerinde denetimi sağlamasıdır (McDermott, 1981; Akt: Demirel ve Altun 2010).

Daha da genel olarak söylemek gerekirse teknoloji; bilimin belirlediği kuralların uygulanmasıyla insanların uzmanlaştığı rasyonel bir disiplindir( Kaya 2006).

İnsanoğlunun doğada teknoloji sayesinde bir hâkimiyet ve denetim kurduğunu görmekteyiz. Bütün bu gelişmelere rağmen teknoloji insan hayatının bütün safhalarına etki edecek duruma henüz gelmemiştir. Yani teknoloji hiçbir zaman insanın yerini almamakta, fakat insanın doğayla olan mücadelesinde insana fayda sağlayan en önemli etkenlerdendir. Birey hayatı boyunca birçok farklı problemle karşılaşmakta ve bu problemlere çözüm noktasında farklı argümanları kullanmaktadır. İşte bu çözüm araçlarından bir tanesi de teknolojidir ve insanlar, belli amaçlara ulaşmayı ve sorunlarını çözmeyi de teknoloji kullanarak gerçekleştirme yolunu seçmektedirler. Bu işlevleri göz önünde bulundurularak yapılan tanımlara baktığımızda ise : “Teknoloji, belli amaçlara ulaşmada, belli sorunları çözmede, gözleme dayalı ve doğruluğu ispatlanmış bilgilerin uygulamasıdır.” (Demirel 1993). Yine bu tanımda teknolojinin uygulamalı bir bilim olduğuna da vurgu yapılmıştır. Yine buna benzer başka bir tanıma baktığımızda ise “Bir sanayi dalı ile ilgili yapım yöntemlerini, kullanılan araç, gereç ve aletleri, bunların kullanım biçimlerini kapsayan uygulama bilgisi, uygulamayı bilimi” (TDK). Ünlü bir eğitim teknolojisi uzmanı olan James Finn teknolojiyi şöyle tanımlamaktadır: Makine kullanımının yanı sıra teknolojiyi, sistemler, işlemler, yönetim ve kontrol mekanizmalarıyla hem insanlardan hem de eşyadan kaynaklanan sorunlara, bu sorunların zorluk derecesine teknik çözüm olasılıklarına ve ekonomik değerlerine uygun çözüm üretebilmek için bir bakış açısıdır (Finn, 1960). Bu tanım incelendiğinde insanoğlunun çeşitli sorunlarına çözüm bulmak için süreçlerin, yöntemlerin, yönetim ve kontrol mekanizmalarının kullanılması olarak ifade edilmiş, sadece araç gereç kullanılması değil aynı zamanda bir bakış açısı olduğu da karşımıza çıkmaktadır. Teknolojinin bir bakış açısının sonucunda ortaya çıktığı aşikârdır; fakat insanoğlu bu bakış açısını çeşitli süreçler sonucunda teknik bir hale getirmiş ve araç-gereçler üretmiştir. Bu araç gereçler insanoğlunun doğayla olan mücadelesinde ona katkı sağlamakla beraber onların yaşamını her zaman kolaylaştırmış ve insanları sürekli bir çaba, araştırma ve üretme noktasında desteklemiştir. İnsanoğlu doğaya karşı mücadele etme noktasında her zaman bulduğu çeşitli araçlar ve gereçler sayesinde gerçekleştirme yolunu seçmiştir. İnsanoğlunun teknolojik araç ve gereçleri üretmesi için çeşitli bilgi ve yeteneklere sahip olması da uzun bir süreç gerektirmiştir. Teknoloji uzun bir süreç içerisinde çeşitli medeniyetlerin farklı katkılarıyla günümüzdeki konumuna gelmiştir. Buradan hareketle teknolojinin durağan bir yapıda olmadığını söylemek mümkündür. Aslında bu özelliğini günümüzde çok rahat görmekteyiz. Çünkü teknoloji insanoğlunun bilgisine bağlı olarak sürekli gelişmektedir. Tüm bu tanımlara bakıldığında teknoloji şöyle tanımlanabilir: Teknoloji insanın doğaya hâkim olmak, hayatını kolaylaştırma gayesiyle çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için, bilim ve sanayideki gelişmeleri, teknik bir şekle dönüştürerek çeşitli araç gerçeklerden faydalanmasıdır.

### **Eğitim ve Teknoloji**

Eğitim ve teknoloji insan yaşamının kolaylaştırılması noktasında önemli rolü olan iki önemli etkindir. Bu önemli iki kavram insanın doğal ve sosyal çevresine hâkim olmak, yaşamını kolaylaştırmak adına kullanmış oldukları temel araçlardandır. Eğitim, insanın doğuştan getirmiş olduğu yeteneklerin açığa çıkarılmasına, geliştirilmesine, onun daha güçlü, daha olgun, yaratıcı ve yapıcı bir varlık olarak gelişmesine ve kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmaktadır. Teknoloji kavramına baktığımızda ise, insanoğlunun eğitim yoluyla kazandığı bilgi ve becerilerden daha işlevsel, daha verimli biçimde kullanmasında, onları daha sistemli ve bilinçli olarak uygulayabilmesinde yol gösterici işlevleri bulunmaktadır. Buradan hareketle eğitim ve teknoloji insanoğlunun

mükemmelleştirmesi, kültürlenmesi ve kendini geliştirmesi, doğaya ve çevresine karşı etken ve nüfuzlu, egemen bir unsur haline gelmesinde katkısı olan ana nedenlerdendir (Alkan,2011). Teknolojiye, eğitim bağlamında bakıldığında eğitim ve öğretimde yardımcı ve gelişimine katkı sağlayıcı roller üstlenmektedir. Fakat bu özelliklere sahip olmasına rağmen teknoloji hiçbir zaman eğitimde temel amaç haline getirilmemelidir. Teknoloji eğitimin hedeflerine ulaşması noktasında yardımcı bir araç olarak görülmelidir. Yine sadece var olduğu için değil gerekli olduğu için kullanılmalıdır. Ayrıca teknoloji kullanılmadığında çağdışı kalınacağı düşünülmemeli ancak teknolojinin de bu anlamda eğitime yapacağı katkılar göz önünde bulundurularak gerekli yerlerde kullanılmasına izin verilmelidir. Yine bu noktada teknolojik yeniliklerin eğitime adapte edilmesi noktasında da gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Eğitimde teknoloji kullanımının doyum ve başarıya ulaşabilmesi için tek başına yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Fakat eğitim teknolojilerinin ders başarısını artırma noktasındaki katkıları büyüktür. Yine de birçok ders için teknolojik olanakları kullanmak da mümkün olmayabilir ya da bazı derslerde ise dönem boyunca kullanılması gerekebilir, bu noktada önemli olan derslerin hedeflerine uygun teknolojik materyallerin kullanılmasıdır(Demirel ve Altun, 2010). Bütün bunları göz önünde bulundurursak günümüzde her alanda kullanılan ve etkisi kaçınılmaz hale gelen teknolojinin toplumun gelişimi noktasında en önemli argümanlarından biri olan eğitimle ilgisinin olmaması düşünülemez. Eğitimde teknoloji kullanılarak kalitenin artırıldığı gibi yine eğitimin katkısıyla da insanların teknolojik gelişmeleri öğrenmesi, geliştirmesi söz konusu olmaktadır. Teknoloji konusunda çalışmalar yapan bilim adamları da belirli bir eğitimden geçmektedirler. Teknoloji ve eğitim kavramlarına baktığımızda günümüz dünyasında toplumları yönlendiren ve birbirlerinden önemli etkenler arasındadır. Bilim ve teknolojideki gelişmenin hızlı bir şekilde artması, toplumu her yönden etkilediği gibi toplumun en önemli yapı taşlarından olan eğitimi de etkilemektedir. Bunun en önemli nedeni bu iki kavram arasında olan ilişkinin güçlü düzey olmasından dolayı kaynaklanmaktadır. Teknolojinin gelişimi paralelinde toplum değişimini beraberinde getirmektedir bu durum ayrıca toplumun belirli alanlara da gelişimi noktasında da zorlayıcı bir etkiye sahiptir. Bundan dolayı bu noktada eğitimden beklentilerde değişmektedir (Fidan, 2008). Teknolojinin gelişmesiyle birlikte değişim kaçınılmaz hale gelmiştir. Eğitimin amaçlarından biri de toplumdaki değişime ön ayak olarak çağın gerektirdiği şekilde, toplumun gereksinimleri doğrultusunda bireyler yetiştirmek amacıyla olduğu göz önünde bulundurulduğunda; bilgi çağına uygun, bilgi toplumlarının özelliği göz önüne alınarak öğrencileri yetiştirmek zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Günümüzde yetiştirilen bireylerin bilgiye ulaşma, bilgiyi düzeltme, bilgiyi değerlendirme, bilgiyi sunma ve iletişim kurma becerilerinin gelişmesi gerektiğini göz önüne alırsak, teknoloji ve eğitim karşılıklı olarak birbirini etkileyerek bireyin bütün bu özelliklere sahip olması noktasında katkı sağlamaktadır (Şimşek, 2007). Günümüz koşullarında bakıldığında teknolojik gelişmelerden gerçek anlamda yararlanmayan bir eğitim, bireyin ve toplumun ihtiyacını karşılama noktasında eksik kalacaktır. Eğitim, teknolojik gelişmelerden yararlanarak öğretim yöntemlerinin gelişmesi noktasında katkı sağlar ve eğitim uygulamalarında teknolojik gelişmelerden faydalanır. Bu noktadan hareketle teknoloji ve eğitim birbirini karşılıklı olarak etkileyen iki önemli unsurdur. Eğitim ve teknoloji, insanoğlunun yetiştirilmesinde, gelişmesinde, doğaya hâkim olmasında en önemli etmenlerdendir. Her iki kavram da bireyin gelişmesi, yetiştirilmesi, doğaya hâkim olması noktasında katkı sağlamaktadır. Bu katkıyı sağlarken eğitim ve teknoloji daima birbiriyle etkileşim içerisinde olmuştur. Eğitim-öğretim ortamlarında teknolojik gelişmelere yer verilmesi eğitim ortamlarını daha zevkli hale getirir.

### **Eğitim Teknolojisi**

Eğitim ve teknolojinin insan yaşamını daha üretken ve daha verimli bir hale getirmesi inkâr edilemez bir gerçektir. Her iki unsurun da insanın fiziki ve sosyal çevresine uyum sağlama noktasında olumlu etkileri bulunmaktadır. Eğitim, insanın doğasında bulunan öğrenme isteğini harekete geçiren ve düzenleyen bir yapıdır. İnsan eğitim sayesinde öğrenme ihtiyacını giderir ve yaratıcılığının gelişmesinde katkı sağlamaktadır. Teknoloji kavramına baktığımızda ise insanın eğitim yoluyla öğrendiği bilgileri, edindiği deneyimleri daha etkin ve verimli bir şekilde kullanabilmesinde büyük bir öneme sahiptir. İnsanoğlu üretmiş olduğu bilgiyi, edindiği deneyimi teknoloji sayesinde düzenler, işler, mükemmelleştirir ve gelecek kuşaklara aktarma noktasında faydalanır (Alkan, 1998). Hızla gelişen teknoloji karşısında artan eğitim talebini de bu teknolojinin gelişimine paralel olarak yenilemek ve geliştirmek son derece önemlidir. Birçok teknolojik aracın ve özellikle de bilgisayarların eğitim ortamına girmesiyle eğitim teknolojisi artık daha fazla adından söz ettirmeye başlamıştır.

İnsanlığın ilk gününden bugüne kadar ve bundan sonra da eğitim ve teknoloji birbirlerini etkileyecek ve birbirlerinin bulgularından yararlanarak toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak, toplumun gelişmesine, ilerlemesine katkı sağlayacaktır Günümüzde teknolojinin etkisi, eğitimle sınırlı olmamakla birlikte pek çok alanı yakından

ilgilendirmektedir. Eğitim teknolojisi, farklı bilimlerin verilerini özel hedef ve yöntem, araç ve gereç, ölçme ve değerlendirme gibi eğitimin geniş alanlarında uygulamaya koyan, uygun maddi ve manevi ortamlarda insan gücünün en iyi şekilde kullanılmasını, eğitim sorunlarının çözümlenmesini, kalitenin yükseltilmesini ve verimliliğin artırılmasını sağlayan değişkenler bütünüdür (Rıza, 1997).

Eğitim alanında yaşanan gelişimler paralelinde öğretmenler, günümüzde meydana gelen değişimleri yakından takip eden ve değişime gerçek anlamda ayak uydurabilecek yeterliliklere sahip olmak zorundadır. Farklı alanlarda olduğu gibi öğretmenler de günümüz değişen dünya şartlarında hem geçmişteki hem de şu anda ortaya çıkan olayların getirdiği değişim ve sonuçlardan fazlasıyla etkilenmektedir. Bu noktadan hareketle çocuklar ve gençleri yaşadıkları toplumun kimliğini korumak ve aynı zamanda sözü edilen küresel dünyaya hazırlamak öğretmenlerin önemli görevleri içerisinde yer almaktadır. Bu da öğretmenlere farklı sorumluluklar yüklemektedir. Öğretmenlerin bu sorumlulukları yerine getirebilmelerinin en önemli şartlarından bir tanesi bilim ve teknolojiye uygun bir biçimde kullanmalarıdır (Güven, 2001). Öğretmenlerin teknoloji ve bunun entegrasyonu noktasında sıkıntı yaşadıkları da farklı çalışmalarla ortaya konulmuştur fakat 2005 yılındaki yapılandırma anlayışın gelmesi beraberinde eğitim teknolojisi alanında önemli ilerleme kaydedilmesini sağlamıştır. Türkiye’de özellikle Sosyal Bilimler alanında yapılan bir çalışmada da sosyal bilgiler dersi veren öğretmenlerin %98.2 si işyerlerinde bilgisayar kullanma imkânına sahiptirler. Bu öğretmenler arasında %90.5’i e-posta veya forumların iletişimi artıracığına inanıyor ve %95.7’i de derslerde teknoloji kullanımının başarıyı olumlu yönde etkileyeceğini düşünmektedir (Gulbahar & Guven, 2008). Öğretmenlerin teknoloji eğitimine bakış açılarının yansıtılması noktasında yapılmış olan bu çalışmanın sonuçları son derece önemlidir.

## YÖNTEM

### Araştırmanın Deseni

Sosyal Bilimler Öğretiminde Teknoloji Entegrasyonunun ele alındığı bu çalışmada, nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden “doküman incelemesi yöntemi” kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırılması amaçlanan olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı kaynakların analizini kapsamaktadır. (Yıldırım ve Şimşek, 2006) yapılacak çalışma ile ilgili belge ve kaynakları toplayarak belli kurallar çerçevesinde sistemli olarak inceleme işidir (Çepni, 2009). Bundan dolayı doküman analizi nitel araştırma tekniklerinden kullanılan önemli bir teknik (desen) dir.

Doküman analizinde kullanılan kaynaklar (veri toplama araçları) araştırmacı tarafından manipüle edilemeyeceği için de güvenilir bir tekniktir (Cohen vd. 2007). Bu çalışmada Sosyal Bilimler Öğretiminde Teknoloji entegrasyonu konusu ayrıntılı bir şekilde içerik analizi ile ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Buradaki asıl hedef araştırılan durumu kapsamlı olarak tanımlamak ve açıklamaktır. Bu sebeple bu çalışmada nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla veriler toplanmıştır.

Dokümanlar, nitel araştırma yöntemlerinde etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Bu tür çalışmalarda araştırmacı, gözlem veya görüşme yapmadan ihtiyacı olan veriyi elde edebilir. Bu anlamda doküman incelemesi yöntemi araştırmacıya, zaman ve ekonomi tasarrufu bakımından katkıda bulunacaktır. Öte yandan, nitel araştırma yöntemlerinden olan gözlem ve görüşme gibi diğer veri toplama yöntemleriyle birlikte kullanıldığında verinin çeşitlendirilmesi amacına hizmet edecek ve araştırmanın geçerliliğini önemli ölçüde arttıracaktır.

### Örneklem

Sosyal Bilimler Öğretiminde teknoloji entegrasyonunun ele alındığı bu çalışmada konuya ilişkin 2010-2015 yılları arasında yayınlanmış ulusal makaleler TR Dizin altında bulunan “Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı Dergi Listesi” içerisinde “Sosyal Bilimler” ve “teknoloji” anahtar kelimeleri kullanılarak taranmış, amaca uygun olan makaleler seçilerek önceden belirlenen ölçütlere göre analiz edilmiştir.

### Veri Toplama Aracı Ve Analizi

Sosyal Bilimler Öğretiminde teknoloji entegrasyonunun ele alındığı bu çalışmada konuya ilişkin 2010-2015 yılları arasında yayınlanmış ulusal makaleler TR Dizin altında bulunan “Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı Dergi

Listesi” içerisinde “Sosyal Bilgiler” ve “teknoloji” anahtar kelimeleri kullanılarak taranmış, amaca uygun olan makaleler seçilerek önceden belirlenen ölçütlere göre analiz edilmiştir.

Araştırma sürecinde konuya ilişkin 2010-2015 yılları arasında yayınlanmış 61 ulusal makale incelenmiştir. Çünkü 2005 yılında değiştirilen yeni eğitim anlayışına paralel olarak eğitim teknolojilerinin önemi de gittikçe artmıştır. 2005-2010 yılları arasında teknoloji eğitimi noktasında bir geçiş süreci olduğu göz önüne alındığında 2010 yılından itibaren teknoloji kullanımının eğitim sistemi içerisinde daha yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu noktadan hareketle 2010-2015 yılları teknoloji entegrasyonunun bir yansıması olan akıllı tahta ve Fatih Projesi gibi uygulamaların Konuya ilişkin 2010-2015 yılları arasında yayınlanmış ulusal makaleler TR Dizin altında bulunan “Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı Dergi Listesi” içerisinde “Sosyal Bilgiler” ve “teknoloji” anahtar kelimeleri kullanılarak taranmış, amaca uygun olan makaleler seçilerek önceden belirlenen ölçütlere göre analiz edilmiştir.

## BULGULAR

Bu bölümde Sosyal Bilgiler teknoloji entegrasyonu hakkında yayımlanmış amaca uygun çalışmalar seçilerek sosyal bilgiler öğretimi alanında, yapılandırmacı yaklaşıma geçiş yılları olan ve teknoloji ile ilgili çalışmaların yapıldığı 2004 yılından itibaren 4’ü tez olmak üzere 14 adet çalışma incelenmiştir. Bu bölümde 10 makale çalışma içeriği ile incelenecektir. İlk çalışma olan:

*“İlköğretim Okulu 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerinde Materyal/Teknoloji Kullanımı”* ( Öztürk, vd. 2004) bu çalışmanın bulgularında Sosyal Bilgiler derslerinde faydalanılabilecek materyallerin/teknolojilerin idarî birimler tarafından kullanılma oranı toplamda %12.46’yı bulmaktadır. Tüm materyallerin/teknolojilerin %38.76’sı öğretmenler, %48.86’sı ise öğrenciler tarafından kullanılmaktadır.

İlköğretim okullarında episkop, epidiyoskop, video kamera ve film şerit makinesi en az bulunan (% 2.48) materyaller/teknolojiler arasında yer almaktadır. Bunun nedenleri arasında, bazılarının pahalı oluşu, bazılarının ise maliyet - fayda ilişkisi yönünden fazla fonksiyonel bulunmayışı önemli yer tutmaktadır.

Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan materyal/teknolojilerin kullanılabilirlik durumu açısından tamamına yakını “iyi” durumdadır.

İlköğretim okulu 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin yarısına oldukça yakını (%42,9) Sosyal Bilgiler derslerinde faydalanılabilecek materyalleri “hiçbir zaman” kullanmamakta, %17,2’si ise “her zaman” kullanmaktadır. Bu derste en çok kara tahta (%87,2) kullanılmaktadırlar.

İlköğretim okulu 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin yarısından fazlası (%55,8) Sosyal Bilgiler derslerinde materyal/teknoloji kullanmama nedeni olarak materyalin okulda bulunmayışını göstermişlerdir.

Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenlerin Sosyal Bilgiler derslerinde materyal/teknoloji kullanma sıklıkları oldukça düşüktür. Bu ise ilk gruptaki kurumlarda daha uygulamaya dönük mesleki eğitim yapılırken, bu eğitimin ikinci gruptaki kurumlarda giderek daha kuramsal bir hale gelmesi ile açıklanabilir bir diğer çalışma olan:

*“ İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılan Materyaller”* çalışmasında (Nalçacı, Ercoşkun,2005) Sosyal Bilgiler derslerinde devamlı kullanılabilecek öğretim araç ve materyallerin temel özellikleri hakkında bilgi vermektedir. Bu çalışmada Sosyal Bilgiler dersini etkili bir şekilde öğretmek için teknoloji destekli öğretmeye örnek olarak televizyon, film makinesi ve eğitici filmler, bilgisayar kullanımı gibi görsel araçların öğrenmeyi kalıcı hale getirdiğini bulgular ve sonuç bölümlerinde desteklemektedir. *“Etkili Sosyal Bilgiler Öğretimi”* çalışmasında ( Kan, 2006) yapılandırmacı yaklaşımın temel ilkesi olan öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin yeterince bilinmemesi ya da öğretmenler tarafından eksik olarak uygulanması bu olumsuz tutumu araştırmaktadır. Kan çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretiminde materyallerden yararlanma konusunda öğretmenlerin tüm konuların öğretiminde anlatım tekniği ve soru cevap tekniğini kullandıklarını, öğretim araç ve gereçleri bakımından tek duyu organına göze hitap eden (resim, afiş, grafik ve yazı tahtası) araçları kullandıkları az da olsa bazı okullarda hareketli ve hareketsiz filmlerden yararlandığı ve televizyon ve video gibi teknolojik araç gereçleri çok az kullandıkları konusunda eleştirmektedir.

“*Sosyal Bilgiler Dersinde Teknoloji Kullanımı*” çalışmasında (Kaya,2008) Sosyal Bilgiler Öğretimi ile teknolojiyi bütünleştiren, işbirlikli iletişim etkinlikleri, multimedya, çoklu ortam etkinlikleri konuları üzerinde çalışmıştır. Kaya çalışmasında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin teknoloji ile Sosyal Bilgiler derslerini birleştirmede ne kadar donanımlı olursa öğrencilerine de o kadar faydalı olacağı görüşünü desteklemektedir. Okullarda teknolojik olanakların artması öğretmenler ve öğrenciler tarafından daha verimli olacağı görüşünü savunmaktadır. Bunlara gerekçe olarak öğretmenlerin ve öğrencilerin teknoloji destekli öğretime istek ve yeterlilikleri, olası gerektiğini belirtmektedir.

“*Öğrencilerin Eğitsel Bilgisayar Oyunu Kullanımına İlişkin Görüşleri: Sosyal Bilgiler Dersi Örneği*” çalışmasında (Bakar, vd,2008) Örgün eğitimdeki derslerde bilgisayar oyunu kullanımına ilişkin öğrenci görüşlerini ortaya çıkarmak için bu çalışmayı kaleme almışlardır. Çalışmada oyun ortamında ders işlemenin öğrencilerin ilgilerini çektiğini, derse karşı motivasyonlarını artırdığını savunmuştur. Öğrencilerin bilgisayar ve bilgisayar oyunlarına olan ilgilerinden dolayı öğrenmeyi olumlu yönde etkilediği görüşü hâkimdir.

“*Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) Teknolojisinin Kullanımı*” çalışmasında (Şimşek,2008) öğretmen merkezli yöntemler yerine, öğrenci merkezli öğrencinin bilginin merkezinde olduğu öğretmenin bir rehber gibi yer aldığı yeni öğretim yöntemlerinin benimsenmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Ancak bu öğretim yöntemlerinin öğretmenler tarafından yeterince uygulanmadığı görülmektedir. Bunda öğretmenlerin yeterli bilgiye sahip olmayışı, uygun fiziki koşulların sağlanamayışı gibi nedenler etkili olmuştur. Bu eksikliği tespit ederek daha etkili bir Sosyal Bilgiler Öğretiminin yapılabilmesi için, Coğrafi Bilgi Sistemleri teknolojisi ile diğer teknolojik gelişmelerden yararlanılması gerektiği üzerinde duran bir çalışmadır. 2005 yılında CBS sistemine yer verilmesi gerektiği belirtilmiş ama hala bu teknolojiden gerektiği kadar yararlanılmadığı fikrine yer verilmiştir. CBS’ yi kullanabilecek eğitimli öğretmen sayısının çok az olması, yazılımının pahalı olması, okulların, fiziki koşullarının yetersiz olması, ders süresinin kısa olması, yazılım temelli uygulamaların yapılmasını sınırlandıran faktörlerdir. Öncelikle öğretmenlere bu programın nasıl kullanılacağı hakkında hizmet içi eğitim verilmesi gerekir. Üniversitelerin düzenlediği kurslar sayesinde Coğrafya ve Sosyal Bilgiler öğretmenleri programı az da olsa kullanmayı öğrenebilmektedir. Ancak bunlar yetersiz olabilir. Yapılması gereken hizmet içi kurslar düzenlemek ve ülke genelinde Coğrafya ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu kurslara belli aralıklarla katılımını sağlamaktır. Ayrıca Sosyal Bilgiler öğretim programına da CBS’ yi koymak öğrencilerin çok yönlü beceri kazanmalarını, yaratıcılıklarını geliştirmelerini, yeni araç ve gereç kullanmaları yönünde önemli bir adım olacağını savunmaktadır.

“*Sosyal Bilgiler Derslerinde Tarih Ve Coğrafya Konuları İşlenirken Öğretmenlerin Materyal Kullanma Durumları*” çalışmasında (Ulusoy, Gülüm 2008) Tarih Ve Coğrafya dersleri işlenirken öğretmen merkezli anlatımın yeterli olmayacağını ve öğrenmeyi kalıcı hale getirmek için materyal çeşitliliğini savunmaktadır. Yapılan çalışmada; materyal kullanımı konusunda öğretmenlerin istekli olduğu, ancak gerek materyallerin temin edilmesi konusunda sorunlar yaşanması, teknoloji destekli sınıflarının yetersiz veya olmaması, zaman ve maddi olanağın olmaması gibi sebeplerden dolayı materyal kullanımının istenilen düzeyde olmadığı görülmüştür. Öğretmenlerin derslerde gerek Tarih, gerekse Coğrafya konuları olsun en çok kullandığı materyaller ise harita, fotoğraf ve resim olduğu görülmektedir.

“*Teknolojinin Eğitimdeki Yeni Rolü: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bakış Açılıarı*” çalışmasında( Tarman, Baytak,2011) Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının bilgisayar destekli eğitimi tanımlamaları ve teknolojinin eğitimde kullanılmasına yönelik bakış açılarını tespit etmek için kaleme aldıkları bu çalışmada öğretmen adaylarının bilgisayar destekli eğitimi için yaptıkları yorumlar analiz edildiğinde adayların bazılarının teknolojiyi sadece eğitime pozitif yönde etkisi olan bir araç olduğu şeklinde algıladıkları, bazı adaylar tarafından ise etkili bir öğretim stratejisi olduğu yönünde algılandığı görülmektedir. Bu kapsamda teknolojinin hangi durumda araç olacağı ama hangi durumda da öğretim stratejisi haline gelip dersin yapısını tamamen değiştirebileceği, yarının öğretmeni olacak olan bugünün öğretmen adaylarına daha fazla gecikmeden eğitim fakültelerinde öğretim elemanları tarafından detaylı şekilde işlenmeli ve uygulanmalıdır. Şeklinde görüş ve önerilere yer verilmektedir.

“*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Araç- Gereçleri Kullanım Düzeyleri*” çalışmasında (Aydemir,2012) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğretim araç-gereçleri kullanım düzeyleri öğretmen görüşlerine dayalı olarak tespit etmeyi amaçlamıştır.

Araştırma sonucunda, ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin araç-gereç kullanım düzeylerinin cinsiyete göre bir farklılık göstermediği görülmüştür. Genel olarak bakıldığında her iki okul türünde de en sık kullanılan araç-gereç olarak, yazı tahtası ile harita ve kürelerin olduğu sonucuna varılmıştır. Çoklu öğrenme ortamı sağlayan, Slayt projektörü, Televizyon ve video kullanımı okul türüne göre farklılık göstermiştir. Özel okullarda özellikle Slayt projektörünün her sınıfta mevcut olması ve öğretmenler tarafından yoğun olarak kullanılıyor olması bu araçlardan istedik düzeyde yararlanamaması sebep olmuştur.

Öğretmenlerin araç-gereç kullanım düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık görüldüğünü ve 20-25 yaş grubunda olan öğretmenlerin, öğrencinin daha çok duyu organına hitap eden araç-gereç kullanım düzeylerinin diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğunu savunmaktadır.

Araç-gereç kullanım düzeyi ile öğretmenlerin öğrenim durumları arasında yüksek lisans yapmış öğretmenler lehine anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Bu sonuç, öğrenim düzeyi arttıkça öğretmenlerin öğretim araç-gereç kullanım düzeylerinin de arttığını göstermektedir.

“ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Araç-Gereç Ve Materyallerini Kullanma Düzeyleri” çalışmasında (Çelikkaya,2013) ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin araç-gereç ve materyal kullanımına yönelik durumları belirlenmeye amaçlanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda; öğretmenlerin yarıdan fazlası (%62) derste kullanmak üzere power point, grafikler, haritalar, çalışma kâğıtları, fotoğraf, kroki, şemalar gibi basit görsel materyaller hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç okullarda bulunması en kolay materyallerin Sosyal Bilgiler dersinde vazgeçilmez materyal olarak kullanıldığını göstermektedir. Katılımcıların bir kısmı teknolojik destekli konu ile ilgili sunum, film, resim vb. içeren CD’ler ve projeksiyonun derslerde kullanıldığı ancak bunu kullanan öğretmen sayısının çok az olduğunu belirtmişlerdir.

## SONUÇ

Araştırmada elde edilen sonuçlara bakıldığında disiplinler arası bir ders olan Sosyal Bilgiler Öğretiminde teknoloji entegrasyonu 2000’li yıllardan itibaren çok büyük önem kazanmaktadır. Sosyal Bilgiler Öğretiminde teknoloji ile desteklendiği durumlar ve sürece ilişkin bulgular nelerdir? Sorusuna cevap olarak öğretme sürecinde özellikle ülkemizde 2005 yılında değiştirilen yeni eğitim anlayışına paralel olarak eğitim teknolojilerin önemi de gittikçe artmıştır. Yeni öğretim yöntemleri ile farklı materyallerin önemi üzerinde durulmuştur. Araştırmanın bulgularına göre Sosyal Bilgiler Öğretiminde teknoloji kullanımı öğrenmede farkındalığı ve kalıcılığı olumlu yönde etkilemektedir.

İçinde bulunduğumuz bilgi ve teknoloji çağında toplumun farklı kesimlerinde olduğu gibi eğitim sisteminde de değişim kaçınılmaz olmuştur. Bu gereklilikle birlikte mevcut öğretim programları yapılandırmacı yaklaşıma uyarlanarak yeniden yapılandırılmış, öğretmen merkezli eğitim sisteminden öğrenci merkezli eğitime doğru bir geçiş dönemi başlatılmıştır (Airasian & Walsh, 1997). Öğretmen merkezli yönteminin öğretmenlerin tüm konuların öğretiminde anlatım tekniği ve soru cevap tekniğini kullandıklarını, öğretim araç ve gereçleri bakımından tek duyu organına (göze) hitap eden (resim, afiş, grafik ve yazı tahtası) vb. araçları kullandıkları öğrenciyi pasif bir dinleyici duruma düşürdüğünü ve öğrencinin öğrenme sürecinde bilgiyi oluşturmada bir katkısı olmadığı ve bu durumun da öğrenmeyi olumsuz yönde etkilediği görüşünü desteklemektedir. ( Kan, 2006) bir diğer olumsuz eleştiri ise Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenlerin Sosyal Bilgiler derslerinde materyal/teknoloji kullanma sıklıklarının oldukça düşük olması Sosyal Bilgiler Öğretimi dersinde teknoloji kullanımını olumsuz etkilemektedir (Öztürk vd.2004).

Elde ettiğimiz bulgulara bakıldığında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin teknoloji ile Sosyal Bilgiler derslerini birleştirmede ne kadar donanımlı olursa öğrencilerine de o kadar faydalı olacağı görüşünü desteklemektedir. Okullarda teknolojik olanakların artması öğretmenler ve öğrenciler tarafından daha verimli olacağı görüşünü savunmaktadır.

Yapılandırmacı yaklaşım anlayışına göre farklı öğretim yöntemlerinin kullanılması bu yöntemlerin teknoloji ağırlıklı olması hem de geçmişten gelen geleneksel yöntemlere göre farkındalık oluşturmada öğrencide akademik

başarıyı olumlu yönde etkilemektedir. Tekniklerin farklı olması öğrencinin bilginin merkezinde olması öğretmenin bir rehber konumunda olması ulaşılan bilgiden ziyade öğrenme süreci öğrencide istenilen hedeflere ulaşmada yardımcı olmaktadır.

Sosyal Bilgiler derslerinde de öğrenme öğretme etkinliklerinin, ders araç gereçleriyle desteklenmesiyle kalıcı öğrenme sağlanacağı açıktır. Bu bilgiler ışığında öğretim materyallerinin etkili olabilmesi için; materyaller işlenecek dersin ünite konusuna, eğitim verilen öğrencilerin özelliklerine, kazandırılmak istenilen hedef ve hedef davranışlara uygun olarak seçilmesi ve öğretmenin kullanacağı materyallerin eğitim yönünden yararlarını, sınırlılıklarını bilmesi ve kullanmasına bağlıdır (Nalçacı & Ercoşkun). Araştırmada Sosyal Bilgiler Öğretimi dersinde materyal kullanımı ile ilgili özellikle Resmî okullarda görev yapan öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi ve Özellikle çoklu öğrenme ortamı yaratan bilgisayara dayalı araçların kullanımı konusunda seminerler düzenlenmelidir. Okullarda öğretim araçlarının kullanımını arttırmak için gerekli olan materyallerin de okullarda olması büyük önem taşımaktadır (Aydemir,2011).

**Not:** Bu çalışma 5- 6 Şubat 2016 Tarihlerinde Antalya’da düzenlenen 2<sup>nd</sup> International Congress on Education, Distance Education and Educational Technology- ICDET’de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

#### KAYNAKÇA

Alkan, C. (1998). *Eğitim Teknolojisi* (6. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Alkan, C. (2011). *Eğitim teknolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Aydemir, H. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Araç-Gereçleri Kullanım Düzeyleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 36 (1), 163-182.

Bakar, A. Tüzün, H. Çağıltay, K. (2008). Öğrencilerin Eğitsel Bilgisayar Oyunu Kullanımına İlişkin Görüşleri: Sosyal Bilgiler Örneği, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27-37.

Cohen, L., Manion, L. and Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. New York: Routledge.

Çepni,S. (2009). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş* (4. Baskı). Trabzon: Celepler Matbaacılık.

Çelikkaya, T. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Araç-Gereç ve Materyallerini Kullanma Düzeyleri . *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 73-105.

Demirel, (1993). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Usem Yayınları.

Demirel, Ö. ve Altun, E. (2010). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Fidan, K. N. (2008). İlköğretimde Araç- Gereç Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *AKÜ Eğitim Fakültesi, Kuramsal Eğitimbilim*, 1(1), 48-61.

Finn, J. D. (1960). Technology and the instructional process. *Audiovisual Communication Review*, 8(1),9-10.

Gülbahar, Y. ve Güven, İ. (2008). A Survey on ICT Usage and the Perceptions of Social Studies Teachers in Turkey. *Educational Technology&Society*,11 (3), 37-51.

Güven, İ. (2001). Öğretmen Yetiştirmenin Uluslararası Boyutu.(Milli Eğitim Dergisi) Sayı: Nisan, Mayıs, Haziran,150, 20-28. MEB Yayınevi, Ankara.

İşman, A. (2011). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Pegem A Yayınları.



Kan, Ç. (2006). Etkili Sosyal Bilgiler Öğretimi Arayışı, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 537-544.

Kaya, B. (2008). Sosyal Bilgiler Dersinde Teknoloji Kullanımı . *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 189-205.

Karataş, S., Karataş, E. ve Kaya, Z. (2014). *Uzaktan Eğitim*. Öğrenme ve Öğretme- Kuramlar, Yaklaşımlar, Modeller (Ed: Z. Kaya). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kaya, Z. (2016) Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Nalçacı, A. Ercoşkun, M.H. (2005) İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılan Materyaller, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 142-154.

Öztürk, C. Keskin, S. Keskin, Y. (2004). İlköğretim Okulu 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerinde Materyal/Teknoloji Kullanım Durumu. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 107-120.

Rıza, E. (1997). Eğitim Teknolojisi Uygulamaları.(1) Genişletilmiş ve Geliştirilmiş 4.Baskı. İzmir: Anadolu Matbaası.

Şimşek, A., Özdamar, N., Becit, G., Kılıçer, K., Akbulut, Y. ve Yıldırım, Y. (2007). Türkiye'deki eğitim teknolojisi araştırmalarında güncel eğilimler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 439-458.

Şimşek, N. (2008). Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) Teknolojisinin Kullanılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi* , 191-198.

Tarman, B. ve Baytak, A. (2011). Teknolojinin Eğitimdeki Yeni Rolü: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bakış Açıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2): 891-908.

Ulusoy, K. Gülüm, K. (2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Ve Coğrafya Konuları İşlenirken Öğretmenlerin Materyal Kullanma Durumları. *Ahi evran üniversitesi eğitim bilimleri dergisi*, 85-99.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.